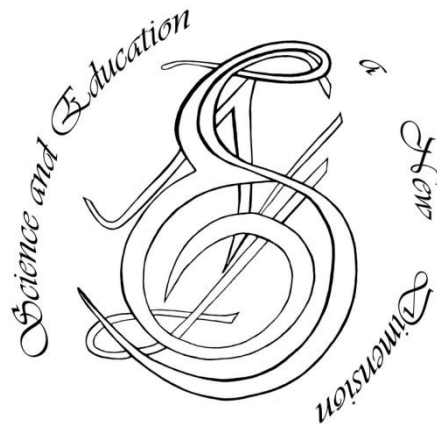

SCIENCE AND EDUCATION A NEW DIMENSION

HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

p-ISSN 2308-5258

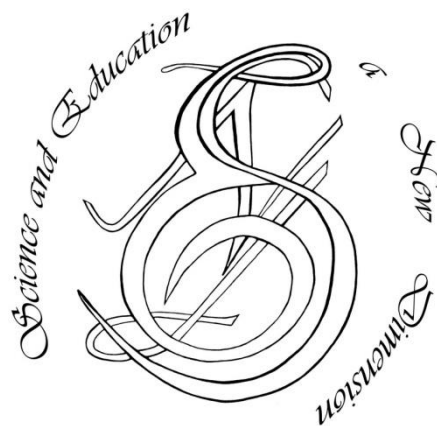
e-ISSN 2308-1996

X(50), Issue 269, 2022 Dec.

SCIENCE AND EDUCATION A NEW DIMENSION

<https://doi.org/10.31174/SEND-HS2022-269X50>

Humanities and Social Sciences

www.seanewdim.com

Editorial board

Editor-in-chief: Dr. Xénia Vámos

Honorary Senior Editor:

Jenő Barkáts, Dr. habil. | Nina Tarasenkova, Dr. habil.

Andriy Myachykov, PhD in Psychology, Senior Lecturer, Department of Psychology, Faculty of Health and Life Sciences, Northumbria University, Northumberland Building, Newcastle upon Tyne, United Kingdom

Edvard Ayvazyan, Doctor of Science in Pedagogy, National Institute of Education, Yerevan, Armenia

Ferenc Ihász, PhD in Sport Science, Apáczai Csere János Faculty of the University of West Hungary

Ireneusz Pyrzyk, Doctor of Science in Pedagogy, Dean of Faculty of Pedagogical Sciences, University of Humanities and Economics in Wrocław, Poland

Irina Malova, Doctor of Science in Pedagogy, Head of Department of methodology of teaching mathematics and information technology, Bryansk State University named after Academician IG Petrovskii, Russia

Irina S. Shevchenko, Doctor of Science in Philology, Department of ESP and Translation, V.N. Karazin Kharkiv National University, Ukraine
Department of Psychology, Faculty of Health and Life Sciences, Northumbria University, Northumberland Building, Newcastle upon Tyne, United Kingdom

Kosta Garow, PhD in Pedagogy, associated professor, Plovdiv University „Paisii Hilendarski”, Bulgaria

László Kótis, PhD in Physics, Research Centre for Natural Sciences, Hungary, Budapest

Larysa Klymanska, Doctor of Political Sciences, associated professor, Head of the Department of Sociology and Social Work, Lviv Polytechnic National University, Ukraine

Liudmyla Sokurianska, Doctor of Science in Sociology, Prof. habil., Head of Department of Sociology, V.N. Karazin Kharkiv National University

Marian Wloshinski, Doctor of Science in Pedagogy, Faculty of Pedagogical Sciences, University of Humanities and Economics in Wrocław, Poland

Melinda Nagy, PhD in Biology, associated professor, Department of Biology, J. Selye University in Komarno, Slovakia

Alexander Perekhrest, Doctor of Science in History, Prof. habil., Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, Ukraine

Nikolai N. Boldyrev, Doctor of Science in Philology, Professor and Vice-Rector in Science, G.R. Derzhavin State University in Tambov, Russia

Oleksii Marchenko, Doctor of Science in Philosophy, Head of the Department of Philosophy and Religious Studies, Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, Ukraine

Olga Sannikova, Doctor of Science in Psychology, professor, Head of the department of general and differential psychology, South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky, Odesa, Ukraine

Oleg Melnikov, Doctor of Science in Pedagogy, Belarusian State University, Belarus

Perekhrest Alexander, Doctor of Science in History, Prof. habil., Bohdan Khmelnytsky National University in Cherkasy, Ukraine

Riskeldy Turgunbayev, CSc in Physics and Mathematics, associated professor, head of the Department of Mathematical Analysis, Dean of the Faculty of Physics and Mathematics of the Tashkent State Pedagogical University, Uzbekistan

Roza Uteeva, Doctor of Science in Pedagogy, Head of the Department of Algebra and Geometry, Togliatti State University, Russia

Seda K. Gasparyan, Doctor of Science in Philology, Department of English Philology, Professor and Chair, Yerevan State University, Armenia

Sokuriaynska Liudmyla, Doctor of sociological science. Prof. Head of Department of Sociology. V.N. Karazin Kharkiv National University, Ukraine

Svitlana A. Zhabotynska, Doctor of Science in Philology, Department of English Philology of Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, Ukraine

Tatyana Prokhorova, Doctor of Science in Pedagogy, Professor of Psychology, Department chair of pedagogics and subject technologies, Astrakhan state university, Russia

Tetiana Hranchak, Doctor of Science Social Communication, Head of department of political analysis of the Vernadsky National Library of Ukraine

Valentina Orlova, Doctor of Science in Economics, Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas, Ukraine

Millousheva-Boykina Dobrinka Vassileva, PhD, assoc. professor at the Faculty of Mathematics and Informatics, Plovdiv University „Paisii Hilendarski”

Veselin Kostov Vasilev, Doctor of Psychology, Professor and Head of the department of Psychology Plovdiv University „Paisii Hilendarski”, Bulgaria

Vladimir I. Karasik, Doctor of Science in Philology, Department of English Philology, Professor and Chair, Volgograd State Pedagogical University, Russia

Volodimir Lizogub, Doctor of Science in Biology, Head of the department of anatomy and physiology of humans and animals, Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, Ukraine

Zinaida A. Kharitonchik, Doctor of Science in Philology, Department of General Linguistics, Minsk State Linguistic University, Belarus

Zoltán Poór, CSc in Language Pedagogy, Head of Institute of Pedagogy, Apáczai Csere János Faculty of the University of West Hungary

Managing editor:

Diana Barkáts

© EDITOR AND AUTHORS OF INDIVIDUAL ARTICLES

The journal is published by the support of Society for Cultural and Scientific Progress in Central and Eastern Europe

BUDAPEST, 2015

CONTENT

LINGUISTICS	7
Gender factor on Instagram <i>T. Biletska, V. Orlova</i>	7
Альтернативні голоси історії в англійському романі порубіжжя XX–XXI ст. <i>О. С. Бойніцька</i>	11
Citation thinking in Latin American postmodern discourse <i>N. V. Chorna</i>	15
Синтаксичний повтор як виразник прагматичного потенціалу в художніх творах Івана Франка <i>А. С. Кучер</i>	20
Фонографічні засоби експресивності у творчості україномовних авторів Придністров'я <i>О. О. Леонтєва</i>	25
Мовні та позамовні аспекти локалізації мультсеріалів українською мовою (на прикладі англійського мультсеріалу <i>My Little Pony: Friendship is Magic</i>) <i>О. Підгрушна</i>	29
Affective-discursive perspective of ideology studies <i>I. Pinich</i>	37
Ostensible refusal speech act in the Chinese lingual culture: linguopragmatic analysis <i>Jiang Qingchuan, A. I. Golubovska</i>	41
Linguistic ecology and its terminosphere: problems and prospects of scientific ecological discourse <i>S. Rudyshyn</i>	46
Прагматика з'ясувальних висловлень з опорою ілюктивною предикативною одиницею <i>think</i> у сучасній англійській мові <i>М. В. Стасів</i>	54
METHODOLOGY	61
Effective Techniques for Students' Communication Practice <i>T. M. Kolodko</i>	61
Дослідження феномену інтелектуальної обдарованості у радянських психолого-педагогічних розвідках першої половини XX ст. <i>В. М. Онацький</i>	65
Наукові підходи до дослідження особистості педагога в історикопедагогічній науці <i>С. Шкріба</i>	69
Рівні розвиненості методичної компетентності викладачів військово-спеціальних дисциплін <i>В. В. Ягунов, В. С. Остапенко</i>	74
Features of forming the readiness of future physical rehabilitation specialists to use health care technologies <i>Y. V. Vyshar</i>	80
PSYCHOLOGY	83
Аспекти світоставлення як чинники психологічного благополуччя особистості <i>К. М. Грузинова</i>	83
SOCIAL COMMUNICATION	89
Роль соціальних мереж у розвитку цифрових комунікацій <i>І. Ярема</i>	89

Наукові підходи до дослідження особистості педагога в історико-педагогічній науці

С. Шкріба

Здобувач освітньо-наукового рівня вищої освіти
Мукачівський державний університет, Україна, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

Paper received 17.11.22; Accepted for publication 19.08.22.

<https://doi.org/10.31174/SEND-HS2022-269X50-12>

У статті висвітлено поняття підходу й поняття методології в історико-педагогічному дослідженні. Зосереджено увагу на різних інтерпретаціях цього визначення серед науковців. Проаналізовано низку наукових напрямів, які є фундаментальними в дослідженнях життєвого і творчого шляху педагогічних персоналій. Коротко схарактеризовано особливості кожного з них. З'ясовано, що деякі наукові підходи, які доцільно використовувати в історико-педагогічних дослідженнях, педагогіка запозичила з інших галузей наукових знань. Наголошено на важливості використання спеціальних підходів, які у своїй сукупності сприятимуть реконструюванню детальної біографії досліджуваної особистості, об'єктивності, установленню причинно-наслідкових зв'язків між фактами. Уточнено, що правильний підбір наукових напрямів забезпечить систематизацію та узагальнення великого масиву досліджуваних джерел. Підкреслено, що використання тих чи інших підходів у науковому дослідженні повинно супроводжуватися алгоритмом їхнього застосування. Наголошено, що тільки органічне поєднання наукових підходів сприятиме якнайповнішому розкриттю досліджуваної теми.

Ключові слова: науковий підхід, метод дослідження, методологія, педагогічна персоналія, життєпис, творча спадщина, педагогічні ідеї, історико-педагогічне дослідження, історико-педагогічна наука.

Вступ. В умовах національного відродження України спостерігається підвищена увага науковців до історико-педагогічних проблем нашої держави. Надзвичайно важливим є вивчення й осмислення життєпису та творчого шляху педагогічних персоналій, які активно формували засади національної освіти й заклали підвалини української державності. Детальний аналіз біографії й педагогічного доробку певної особистості дає змогу не тільки встановити хронологію й причинно-наслідковість подій, а й відтворити певний історичний період крізь призму конкретного життєпису.

Інтерес українського суспільства до свого минулого значно посилюється в умовах національно-визвольної війни України проти російської федерації. Крізь призму жадіть воєнної агресії в українців підвищується рівень національної свідомості, відбувається утвердження їхньої тожсамості та з'являється усвідомлення себе як невіддільної частини великої й унікальної держави, яка ніколи не буде колонією країни-агресора. Саме тому нам, українцям, надзвичайно важливо вивчати й переосмислювати історико-педагогічні надбання минулого, аналізувати спадщину українських педагогів і культурних діячів. Погоджуємося з думкою українського педагога й академіка О. Сухомлинської, яка зазначала, що «...життя педагога, його особиста біографія часто є основою наукової реконструкції епохи, висвітлює загальнопедагогічний досвід того чи іншого періоду, тобто духовна біографія є матеріалізацією історії думки і духу» [11, с. 43].

Вивчаючи педагогічно-просвітницьку спадщину видатних педагогів, важливо зосередити увагу на підходах до вивчення педагогічних персоналій. Потрібно використовувати певний методологічний арсенал, який дасть можливість вирішити поставлені завдання. Говорячи про методологію наукового дослідження, потрібно розрізняти поняття «науковий підхід» і «науковий метод». Вони не тотожні, хоча трапляються випадки, коли певний підхід називають методом дослідження. Це призводить до певного непорозуміння, тому потрібно чітко усвідомлювати, чим

саме ці поняття відрізняються одне від одного.

Роль підходів у науковому дослідженні важко переоцінити. Вони становлять підґрунтя кожного наукового дослідження. Звичайно, в межах одного підходу пошукувач може використовувати й поєднувати певні методи для реалізації того чи іншого напрямку на практиці.

Велика кількість українських істориків педагогіки присвячувала свої наукові публікації проблемам підходів у наукових дослідженнях. Серед таких праць помітно виділяється монографія Є. Хрикова, статті Г. Белан, О. Петренко, І. Поліщук, І Старовойтенко та ін.

Мета та завдання нашого дослідження полягає у виокремленні й характеристиці наукових підходів, які доцільно використовувати, вивчаючи життєпис, педагогічну і просвітницьку діяльність педагогічних персоналій. Досягнення мети нашої наукової розвідки передбачає висвітлення поняття наукового підходу (напрямку) й поняття методології наукового дослідження, зосередження уваги на різних інтерпретаціях цього визначення серед науковців й аналізу низки наукових напрямів, які, на нашу думку, є фундаментальними в дослідженнях життєвого і творчого шляху педагогічних персоналій.

Методи. Для розв'язання завдань нашого дослідження використовувалися такі методи: пошуково-бібліографічний – для пошуку відповідної наукової літератури та детального опрацювання інформації; загальнотеоретичні: аналіз і синтез, зіставлення, опис, пояснення, узагальнення.

Результати. Успіх педагогічного дослідження залежить від багатьох чинників, з-поміж яких помітно виділяються наукові підходи. Уважаємо, що завдання вченого полягає в тому, щоб із великої кількості напрямів обрати саме ті, які допоможуть виконати завдання наукової розвідки. Правильний підбір наукових підходів – це унікальність дослідження, його актуальність і ефективність.

Використовуючи певний методологічний арсенал, науковець чітко визначає напрям своєї діяльності.

Саме наукові підходи зумовлюють організацію процесу дослідження. Науковий підхід віддзеркалює певну світоглядну позицію пошукувача й орієнтує його на правильну постановку проблеми та інтерпретацію результатів.

У сучасній науковій літературі можна натрапити на різні трактування поняття «методологія». У посібнику «Основи наукових досліджень у таблицях і схемах» О. Кириленко та В. Письменний наголошують, що під методологією розуміють «...сукупність прийомів дослідження, що їх застосовують у будь-якій науці відповідно до специфіки об'єкта пізнання. По-друге, методологією називають особливу галузь знань, покликану детально розробити методи досліджень, тобто служити певним джерелом, звідки інші (конкретні) науки мають запозичувати методи досліджень. По-третє, її пов'язують з наукою, що характеризує загальний напрям розвитку дослідження, його мету, межі та принципи» [5, с. 36–37]. Поділяємо думку Є. Хрикова, який слушно зазначив, що «підхід – це те, що визначає проведення всього дослідження, та методи дослідження у тому числі, а методи дослідження – це засоби, які дозволяють реалізувати конкретні локальні наукові завдання» [13, с. 123].

Наукові дослідження, темою яких є педагогічна та просвітницька діяльність історичних персоналій, потребують від пошукувача використання спеціальних наукових підходів. У своїй сукупності вони сприятимуть реконструюванню життєпису досліджуваної особистості, установленню причинно-наслідкових зв'язків між фактами, об'єктивності, відтворенню певного часового проміжку, з'ясуванню чинників, які сприяли становленню світоглядних переконань діяча. Також ці напрями забезпечать систематизацію й узагальнення великого масиву досліджуваних джерел.

Із другого десятиліття XXI століття кількість наукових підходів суттєво зростає за рахунок підходів суміжних наук. Наприклад, біографічний підхід запозичений із літератури. Феноменологічний підхід своїм корінням сягає у філософію. «Батьком феноменології» був Едмунд Гуссерль – видатний німецький філософ. Він уважав, що з'ясування суті того чи іншого явища можливе тільки в тому випадкові, якщо воно постає як феномен. Словник української мови в 11 томах дає нам визначення цього поняття: «Феномен – явище, єдине у своєму роді, взяте в його цілісності, в єдності з його сутністю й дане нам у досвіді...» [9, с. 575]. Одним із новітніх підходів у історико-педагогічних дослідженнях є психоісторичний, який є синтезом двох наук – психології та історії.

Добираючи відповідні підходи, пошукувач повинен обґрунтувати особливості їхнього використання. Уважаємо, що в науковому дослідженні обов'язково має зазначатися алгоритм застосування тих чи інших наукових напрямів. Пошукувач повинен розуміти, яким чином певний підхід допоможе йому вирішити поставлене завдання.

З-поміж низки наукових напрямів, які застосовують в історико-педагогічних дослідженнях, більш детально зосередимо увагу на тих, які, на наше переконання, є фундаментальними в наукових розвідках, присвячених життєвому і творчому шляхові педагогічних персоналій. Ці підходи допоможуть ґрунтовно

опрацювати джерельну базу наукового дослідження та знайти причини появи розвитку педагогічних ідей у різних фактах життєпису. Також з їхньою допомогою можна простежити психологічний аспект життєвого і творчого шляху персоналії.

Фундаментальними джерелами дослідження життєпису й педагогічних ідей персоналії є її особисті щоденники, листи, наукові й публіцистичні праці, архівні матеріали. Саме вони дають науковцю змогу найбільш детально ознайомитися із педагогічною та творчою спадщиною досліджуваної особистості. Усебічний і системний аналіз вказаних вище джерел здійснюється за допомогою біографічного підходу. Погоджуємося з Г. Белан, яка зазначила: «У процесі розгляду основних етапів життєдіяльності конкретної історичної постаті... провідним є біографічний підхід, завдяки якому педагогічна реальність розглядається в часі й просторі, широко охоплює проблему у великому історичному культурологічному контексті» [1, с. 14].

Не менш важливим є й історіографічний (нарративний) підхід. Його застосування є запорукою підвищення якості історико-педагогічного дослідження, бо предметом історіографії є, власне, історичний процес. Історіографічні джерела – це пам'ятки минулого, які дають науковцеві змогу дізнатися про особливості тогочасного суспільства. Досліджувана персоналія – певне віддзеркалення своєї епохи. Жодна особистість не живе окремо від суспільства, тому дуже важливими є детальний і всебічний аналіз певної епохи й можливість реконструювання характерних особливостей історико-педагогічних процесів.

Ще одним не менш важливим науковим напрямом історико-педагогічного дослідження є феноменологічний. Цей підхід передбачає вивчення педагогічної персоналії як певного феномену в історії педагогіки. Цікавим є розуміння цього напрямку І. Поліщуком. Науковець зазначав: «Доцільно звертати увагу не стільки на пошук особистісної своєрідності, особливих рис окремої особистості, скільки на сутнісні риси, властиві певній епосі» [7, с. 41]. Учений трактує сутність цього підходу дещо по-іншому й пропонує через змалювання феноменів педагогічних персоналій спробувати заглибитися в історичну сутність педагогіки.

Важливу роль у підвищенні якості історико-педагогічного дослідження відіграє синергетичний підхід. Він уможливорює пошук точок дотику та проведення паралелей між різними науковими царинами. Синергетичний підхід дає пошукувачеві можливість розглянути науковий потенціал різних галузей знань крізь призму історії педагогіки.

Творча спадщина досліджуваної особистості часто свідчить про зацікавленість різними науковими сферами. Кожен видатний педагог у процесі життєдіяльності проходить світоглядну та творчу еволюцію. Ці зміни відбуваються під дією різних чинників. Безперечно, кожна людина є частиною соціуму, проте важливу роль у її становленні відіграють певні внутрішні переконання й власні принципи. Погоджуємося з думкою Е. Карпової, що «З позиції синергетики людина завжди повинна розглядатися в якості відкритого до зовнішніх впливів і динамічного феномена, який

не знаходиться з довіллям у рівновазі і володіє власними внутрішніми можливостями для саморозвитку й самовдосконалення завдяки власній активності і вибірковості зв'язків з довіллям» [3, с. 99].

Ще одним важливим підходом є герменевтичний. Герменевтика (від грец. *hermeneutikos* – роз'яснюю) – наука про тлумачення текстів [8, с. 48]. Творцем герменевтики як науки був Фрідріх Шляєрмахер. Саме він заклав фундаментальні засади цієї науки. Видатний проповідник у праці «Герменевтика» наголошував: «Аналізуючи, ми досягаємо початкового розуміння цілого із першого загального огляду, тобто маємо ціле не як знане, а лише в інтуїтивному спогляданні. Як відоме, ми отримаємо його тільки після аналізу кожної окремої частини» [14, с. 29]. Інакше кажучи, саме з осягнення цілого починається процес усвідомлення чогось. Опіраючись на це розуміння, людина переходить до пізнання окремих частин; пізніше, на основі здобутих знань, відбувається більш детальне й повне розуміння цілого.

З-поміж підходів, якими послуговуються науковці, досліджуючи життєвий і творчий шлях педагогічних персоналій, чільне місце належить просопографічному. Застосування цього підходу допоможе пошукувачеві відтворити соціально-психологічний портрет людини. Кожна персоналія багатогранна й неповторна. Процес становлення її світогляду відбувається під дією внутрішніх і зовнішніх чинників. Важливу роль у процесі становлення й формування світоглядних переконань і принципів відіграє соціальне походження, сімейні й родинні зв'язки та особливості професійної реалізації. Саме просопографічний підхід допоможе пошукувачеві дослідити кожен грань соціально-психологічного портрета.

У статті «Просопографія: підходи до трактування змісту наукової дисципліни в історіографії» І. Старовойтенко виокремила вісім компонентів, з яких складається просопографічний опис особистості. Науковиця віднесла сюди «1) відтворення шляхів її формування в родинному й приятельському середовищах...; 2) особистісні характеристики...; 3) особливості манер, звичок...; 4) внутрішній світ особи...; 5) деталі приватного життя...; 6) родинний статус...; 7) шляхи самореалізації особистості; 8) її зовнішній вигляд» [10, с. 8]. Використання цього наукового напрямку допоможе дослідити персоналію не лише з позиції видатного педагога чи просвітницького діяча, але й побачити в досліджуваній особистості справжню людину. Жодну видатну постать неможливо втиснути в певні рамки, бо такі люди, як правило, випереджають свій час. Їхні таланти настільки великі, що дуже часто не вкладаються в межі однієї життєвої грані. Можемо хіба що говорити про унікальне поєднання усіх сторін життєпису, які гармонійно творять яскравий соціально-психологічний портрет.

У ході розвитку педагогіки й значного інтересу до видатних постатей минулого в науці сформувався новий науковий підхід – мікроісторія. За словами О. Петренка, мікроісторія «дає змогу фокусувати дослідницьку увагу на деталізації й освоєнні нових джерельних масивів...створюється нова модель біографістики, яка виводить персональну історію на рівень широких соціальних узагальнень» [6, с. 15]. Сут-

ність мікроісторичного підходу полягає в тому, щоб через детальний аналіз окремих явищ підійти до загального й спробувати його пояснити. О. Сухомлинська зазначала: «Духовна біографія дає матеріал для реконструкції, зіставлення й висновків історико-педагогічного характеру» [12, с. 42]. Ми поділяємо думку науковиці про те, що «вивчення персоналії неможливе без аналізу світоглядних і психологічних особливостей особистості, її психічної структури, найближчого оточення і саме в них треба шукати відповіді на поставлені педагогічні запитання» [12, с. 43].

Видатний історик К. Гінзбург запропонував використовувати мікроісторичний підхід до висвітлення персоналій. Науковець переконаний у тому, що «розкрити духовний, моральний світ персоналії найкраще за допомогою документів, що виходили або від самої особистості, або від тих людей, які були з нею знайомі» [2, с. 289]. К. Гінзбург називав мікроісторичний підхід «оповідальною історією» або «історією-розповіддю» [2, с. 291]. Використовуючи цей напрям, пошукувач повинен приділити значну увагу щоденникам досліджуваної персоналії, приватному листуванню, світлинам. Ці джерела є дуже важливими, бо відображають специфіку внутрішнього світу особистості.

Важливу роль у історико-педагогічному дослідженні відіграє психоісторичний напрям. Постмодерністська психоісторія розглядається у двох аспектах. «У широкому сенсі психоісторія – це міждисциплінарна галузь, яка виникла у 1950-х роках у США завдяки зусиллям Его-психологів. У вузькому сенсі... це метод дослідження особистості, який базовано на засадах теорії психоаналізу і біографістики» [4, с. 25–26]. Суть цього підходу полягає в поясненні важливих суспільних й особистісних подій та їхньої ролі у житті персоналії. Послуговуючись цим підходом, науковець повинен детально вивчити найближче оточення досліджуваної особистості, тобто простежити особливості сімейних стосунків і визначити ступінь їхнього впливу на становлення персоналії.

Звичайно, психоісторичний підхід дослідження особистості слід поєднувати з іншими науковими напрямками. Лише органічне поєднання підходів дасть науковцеві можливість правдиво й усебічно дослідити життєпис діяча.

Висновки. Різноманітність підходів історико-педагогічних досліджень надзвичайно велика. З'ясовано, що тільки органічне поєднання різних напрямів допоможе пошукувачеві якнайповніше розкрити досліджувану тему. Добираючи певні підходи, науковець має обґрунтувати особливості їхнього використання й зазначити алгоритм застосування.

Увагу зосереджено на тих наукових напрямках, які є фундаментальними в історико-педагогічних розвідках. Проаналізовано вісім наукових підходів, що допоможуть усебічно й ґрунтовно опрацювати джерельну базу, проаналізувати життєпис досліджуваної персоналії й виокремити періоди її освітньої діяльності. З'ясовано, що, використовуючи ці наукові підходи, є можливість також простежити психологічні аспекти життєвого і творчого шляху особистості.

Отже, успіх педагогічного дослідження залежить

від наукових підходів. Їхня функція полягає в забезпеченні виконання завдань педагогічного дослідження. У своїй сукупності правильно підібрані напрями наукового пізнання сприяють реконструюванню життєпису досліджуваної особистості, установленню

причинно-наслідкових зв'язків між подіями й фактами, об'єктивності, з'ясуванню чинників, які мали визначальний вплив на становлення світоглядних переконань педагогічної персоналії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белан, Г. (2012). «До проблеми дослідження педагогічної персоналії у дискурсі сучасної історико-педагогічної науки». *Педагогічні науки*, Том 1, № 61, 11 – 15.
2. Гинзбург, К. (2004). «Микростория: две-три вещи, которые я о ней знаю» / К. Гинзбург [пер.с ит.] // Мифы – эмблемы – приметы: Морфология и история. Сборник статей. – Москва: Новое издательство, 348 с.
3. Карпова, Е. (2018). «Синергетичний підхід у підвищенні якості педагогічних досліджень». *Педагогічні науки*, 1 (60), 98 – 102.
4. Нелін, Є. (2020). «Метод психоісторії як складник частини сучасної біографістики». Дослідницькі підходи до історико-педагогічних розвідок: від традицій до новацій : зб. матеріалів V Всеукр. наук.-методол. семінару з історії освіти, 21 жовт. 2020 р., Київ / НАПН України, Від-ня заг. педагогіки та філософії освіти, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та ін. ; [редкол.: Березівська Л. Д. (голова редкол.), Сухомлинська О. В., Тарнавська С. В. ; літ. ред. Хопта С. М. ; бібліогр. ред. Демида Є. Ф.]. – Київ : ДНПБ, 25 – 26.
5. Кириленко, О. Письменний, В. (2013). «Основи наукових досліджень у схемах і таблицях». Тернопіль : ТНЕУ, 228 с.
6. Петренко, О. (2020). «Мікроісторичний підхід до висвітлення персоналії в історії педагогіки (на прикладі вивчення Г. І. Сухомлинської)». Дослідницькі підходи до історико-педагогічних розвідок: від традицій до новацій : зб. матеріалів V Всеукр. наук.-методол. семінару з історії освіти, 21 жовт. 2020 р., Київ / НАПН України, Від-ня заг. педагогіки та філософії освіти, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та ін. ; [редкол.: Березівська Л. Д. (голова редкол.), Сухомлинська О. В., Тарнавська С. В. ; літ. ред. Хопта С. М. ; бібліогр. ред. Демида Є. Ф.]. – Київ : ДНПБ, 15 – 17.
7. Поліщук, І. (2020). «Використання феноменологічного підходу у висвітленні персоналії української педагогіки». Дослідницькі підходи до історико-педагогічних розвідок: від традицій до новацій : зб. матеріалів V Всеукр. наук.-методол. семінару з історії освіти, 21 жовт. 2020 р., Київ / НАПН України, Від-ня заг. педагогіки та філософії освіти, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та ін. ; [редкол.: Березівська Л. Д. (голова редкол.), Сухомлинська О. В., Тарнавська С. В. ; літ. ред. Хопта С. М. ; бібліогр. ред. Демида Є. Ф.]. – Київ : ДНПБ, 40 – 41.
8. Семенова, А. (2006). *Словник-довідник з професійної педагогіки / За ред. А.В. Семенової.* – Одеса: Пальміра, 2006. – 221 с.
9. *Словник української мови в 11 тт.* – Том 10, 1979. – с. 575 / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. – К.: Наукова думка, 1970–1980.
10. Старовойтенко, І (2006). «Просопографія: підходи до трактування змісту наукової дисципліни в історіографії». *Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики*, № 13. – Ч 1, 6 – 27.
11. Сухомлинська, О. (2003). «Історико-педагогічний процес: нові підходи до загальних проблем» / О. В. Сухомлинська. – К.: А.П.Н., 2003, 68 с.
12. Сухомлинська, О.(2003). «Історія педагогіки як наука і навчальний предмет: актуальні проблеми». *Шлях освіти*, № 1, 39 – 43.
13. Хриков, Є. (2018). «Методологія педагогічного дослідження»: монографія: Монографія /Є.М.Хриков. – Харків: 2018. – 294 с.
14. Шлейермахер, Ф. (2004). «Герменевтика»/ Ф. Шлейермахер [пер. с нем.]. – Санкт-Петербург: Европейский Дом. 242 с.

REFERENCES

1. Belan, H. (2012). «Do problemy doslidzhennya pedahohichnoyi personaliyi u dyskursi suchasnoyi istoryko-pedahohichnoyi nauky». *Pedahohichni nauky*, Tom 1, № 61, 11 – 15.
2. Ginzburg, K. (2004). «Mikroistoriya: dve-tri veshchi, kotoryye ya o ney znayu» / K. Ginzburg [per.s it.] // Mify – emblemy – primety: Morfologiya i istoriya. Sbornik statey. – Moskva: Novoye izdatel'stvo, 348 s.
3. Karpova, E. (2018). «Synerhetychnyy pidkhid u pidvyshchenni yakosti pedahohichnykh doslidzhen». *Pedahohichni nauky*, 1 (60), 98 – 102.
4. Nelin, E. (2020). «Metod psykhoistoriyi yak skladnyk chastynny suchasnoyi biohrafistyky». *Doslidnyts'ki pidkhody do istoryko-pedahohichnykh rozvidok: vid tradytsiy do novatsiy* : zb. materialiv V vseukr. nauk.-metodol. seminaru z istoriyi osvity, 21 zhovt. 2020 r., Kyiv / NAPN Ukrayiny, Vid-nya zah. pedahohiky ta filosofiyi osvity, DNPB Ukrayiny im. V. O. Sukhomlyns'koho ta in. ; [redkol.: Berezivs'ka L. D. (holova redkol.), Sukhomlyns'ka O. V., Tarnavs'ka S. V. ; lit. red. Khopta S. M. ; bibliohr. red. Demyda YE. F.]. – Kyiv : DNPB, 25 – 26.
5. Kyrylenko, O. Pys'menny, V. (2013). «Osnovy naukovykh doslidzhen' u skhemakh i tablytsyakh». *Ternopil' : TNEU*, 228 s.
6. Petrenko, O. (2020). «Mikroistorychnyy pidkhid do vysvitlennya personaliy v istoriyi pedahohiky (na prykladi vuvchennya H. I. Sukhomlyns'koyi)». *Doslidnyts'ki pidkhody do istoryko-pedahohichnykh rozvidok: vid tradytsiy do novatsiy* : zb. materialiv V vseukr. nauk.-metodol. seminaru z istoriyi osvity, 21 zhovt. 2020 r., Kyiv / NAPN Ukrayiny, Vid-nya zah. pedahohiky ta filosofiyi osvity, DNPB Ukrayiny im. V. O. Sukhomlyns'koho ta in. ; [redkol.: Berezivs'ka L. D. (holova redkol.), Sukhomlyns'ka O. V., Tarnavs'ka S. V. ; lit. red. Khopta S. M. ; bibliohr. red. Demyda YE. F.]. – Kyiv : DNPB, 15 – 17.
7. Polishchuk, I. (2020) «Vykorystannya fenomenolohichnoho pidkходу u vysvitlenni personaliy ukrayins'koyi pedahohiky». *Doslidnyts'ki pidkhody do istoryko-pedahohichnykh rozvidok: vid tradytsiy do novatsiy* : zb. materialiv V vseukr. nauk.-metodol. seminaru z istoriyi osvity, 21 zhovt. 2020 r., Kyiv / NAPN Ukrayiny, Vid-nya zah. pedahohiky ta filosofiyi osvity, DNPB Ukrayiny im. V. O. Sukhomlyns'koho ta in. ; [redkol.: Berezivs'ka L. D. (holova redkol.), Sukhomlyns'ka O. V., Tarnavs'ka S. V. ; lit. red. Khopta S. M. ; bibliohr. red. Demyda YE. F.]. – Kyiv : DNPB, 40 – 41.
8. Semenova, A. (2006). *Slovyk-dovidnyk z profesiynoyi pedahohiky / Za red. A.V. Semenovoyi.* – Odesa: Pal'mira, 2006. – 221 s.
9. *Slovyk ukrayins'koyi movy v 11 tt.* – Tom 10, 1979. – s. 575 / AN URSS. Instytut movoznavstva; za red. I. K. Bilodida. – K.: Naukova dumka, 1970–1980.
10. Starovoytenko, I (2006) «Prosopohrafiya: pidkhody do traktuvannya zmistu naukovoyi dystsypliny v istoriohrafiyi».

Spetsial'ni istorychni dystsipliny: pytannya teorii ta metodyky, № 13. – CH 1, 6 – 27.

11. Sukhomlynska, O. (2003). «Istoryko-pedahohichnyy protses: novi pidkhody do zahal'nykh problem» / O. V. Sukhomlyns'ka. – K.: A.P.N., 2003, 68 s.
12. Sukhomlynska, O. (2003). «Istoriya pedahohiky yak nauka i navchal'nyy predmet: aktual'ni problemy». *Shlyakh osvity*, № 1, 39 – 43.
13. Hrykov, E. (2018). «Metodolohiya pedahohichnoho doslidzhennya»: monohrafiya: Monohrafiya /YE.M.Khrykov. – Kharkiv: 2018. – 294 s.
14. Shleyermakher, F. (2004). «Germenevtika»/ F. Shleyermakher [per. s nem.]. – Sankt-Peterburh: Yevropeyskiy Dom. 242 s.

Scientific approaches used to study an educator's personality in historical pedagogical science

S. Shkriba

The article highlights the concept of an approach and the concept of methodology in the historical and pedagogical research. The attention is focused on different interpretations of this definition among scientists. A number of scientific directions are analyzed, which are fundamental in the research that examines the life and creative path of outstanding educators. The features characterizing the approaches are briefly outlined. It has been concluded that pedagogy has borrowed some scientific approaches from other research areas, which are expedient to be used in historical and pedagogical research. The emphasis is placed on the importance of using special approaches, which in their entirety will reconstruct the educator's biography in detail, ensuring objectivity, while establishing the cause-and-effect relationships between facts. It is specified that the correct selection of scientific approaches will ensure the systematization and generalization of a large array of researched sources. It is underscored that the use of certain approaches in scientific research should be accompanied by an algorithm for their application. It is also accentuated that only an organic combination of scientific approaches will contribute to the fullest disclosure of the researched topic.

Keywords: *scientific approach, research method, methodology, pedagogical personality, biography, creative heritage, pedagogical ideas, historical and pedagogical research, historical and pedagogical science.*

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>